

Archeologienota Tielt Bedevaartstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

14-3-2023

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Tielt Bedevaartstraat (provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 12818m² groot, heeft een onregelmatige vorm en grenst in het westen aan de Bedevaartstraat. Aan straatzijde zijn van noord naar zuid een woning (nr. 78), een loods (nr. 80) en nog een woning (nr. 82) aanwezig. De woningen hebben meerdere aanbouwen. Ten zuiden van woning nr. 82 is een betonverharding aanwezig, die verder oostwaarts doorloopt, naar een aantal andere loodsen. Het geheel is in gebruik als winkel met parkeer- en circulatieruimte. In het zuidoosten is een tuin te zien, met daarin enkele bomen en een kleine ronde vijver.

Het terrein lag nooit binnen de stadskern van Tielt, maar in de landelijke periferie ten zuiden van de stad. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is de landelijke ligging van het plangebied duidelijk te zien. De huidige Bedevaartstraat is aanwezig, het terrein situeert zich op landbouwgronden ten oosten ervan. In de omgeving is verspreide bebouwing te zien, maar het terrein is onbebouwd. Dit blijft zo gedurende de hele 19de eeuw, ook op de topografische kaart van 1910 is eenzelfde situatie af te lezen. De kaart van 1951 toont evenmin bebouwing, nochtans zouden op dat moment woningen nr. 78 en 82 aanwezig moeten zijn. De kaart van 1967 toont bebouwing in het noordelijke deel van het terrein, en een tuin in het zuidelijke deel. Het is vreemd dat woning nr. 82 niet wordt weergegeven. Op de (wazige) luchtfoto van 1971 lijkt de bebouwing in het noorden te zijn toegenomen, in het zuidoosten is een tuin met enkele bomen zichtbaar. De luchtfoto van 1979-1990 is duidelijker, hierop is de toestand van het terrein vergelijkbaar aan de huidige configuratie; enkel een centrale loods wordt voor 2013 afgebroken en vervangen door verharding, ook enkele bomen zijn sindsdien gerooid.

Tielt ontwikkelde zich op een oost-west gerichte, 50m hoge cuesta, die door enkele beken plaatselijk sterk versneden is. Vooral de - parallel met de cuesta verlopende - Poekebeek, die ten westen van de stad de cuesta doorsnijdt, is voor de stad een bepalend element. Zuidelijk ontspringt op de cuesta naast de Marialoopbeek en een zijbeek, ook de Kapelrijbeek. Deze cuesta is duidelijk waarneembaar op het digitale hoogtemodel. Het plangebied bevindt zich ten zuiden van deze cuesta, op een zuidelijke uitloper ervan. De gronden ten westen en oosten van deze uitloper zijn duidelijk lager gelegen, wat zich vertaalt in het dalende maaiverloop van het terrein van west (ca. +34,40m TAW) naar oost (ca. +32m TAW). Aan weerszijden van de uitloper ontspringt een waterloop: de Marialoopbeek ca. 400m ten westen van het plangebied, en de Speibeek zo'n 400m ten oosten. Bodemkundig kan op het terrein een matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont verwacht worden, met klei-zand op geringe of matige diepte.

In de landelijke omgeving ten zuiden van de stad Tielt gebeurden de laatste jaren enkele archeologische prospecties, waaronder enkele grootschalige onderzoeken op een terrein net aan de overzijde van de Bedevaartstraat, ten westen van het plangebied. Bij geen enkele van deze

onderzoeken werden goede condities vastgesteld voor een in situ bewaring van steentijd artefactensites. Behalve het aantreffen van een reeds gekende volmiddeleeuwse site met walgracht, op een locatie iets ten zuiden van het plangebied, leverden deze onderzoeken enkel perifere archeologische sporen op: een spiekertje uit de ijzertijd, een Romeins gebouwtje met bijhorende houtskoolmeiler, grachten uit de volle en late middeleeuwen, en veel recente greppels en grachten. Deze sporen getuigen van menselijke aanwezigheid in de nabije omgeving in die periode, maar de bijhorende bewoningskernen werden (nog) niet aangesneden.

Op basis van bovenstaande gegevens kan aan het terrein een gemiddelde archeologische verwachting worden toegekend voor sites met grondsporen uit het neolithicum, de metaaltijden, de Romeinse periode en de middeleeuwen. Op basis van de beschikbare gegevens gegenereerd bij de diverse onderzoeken rondom het plangebied is er een zeer lage verwachting voor in situ bewaring van steentijd artefactensites. De bebouwing en verharding die in de loop van de 20ste eeuw tot stand kwam op het plangebied zal voor een verstoring van de bodem gezorgd hebben, maar het is niet geweten of hierdoor ook het archeologisch niveau is vernietigd.

De gebouwen worden gesloopt, de verharding opgebroken en de tuin gesupprimeerd; enkel een bomenrij langs de zuidoostelijke grens van het plangebied blijft behouden. Deze sloop en de herontwikkeling van het terrein zal in 2 fases gebeuren. Fase 1 (4064m²) betreft de sloop van de gebouwen en verharding aan de straatzijde en het oprichten van een handelsruimte en appartementen op de vrijgekomen ruimte. De sloop maakt deel uit van deze verkavelingsaanvraag, maar de daaropvolgende bouwwerken niet. Fase 2 (8754m²) betreft alle sloop- en opbraakwerken buiten de zone van fase 1, het dichten van de vijver en het rooien van de te verwijderen bomen. Vervolgens wordt binnen het areaal van fase 2 18 bouwkavels gerealiseerd voor woningen met tuinen. Er wordt een nieuwe wegenis, met erlangs enkele parkeerplaatsen, aangelegd die in het zuiden zal aansluiten op de bestaande Seyntexlaan. In het westen zal een groenzone met daarin een pad zorgen voor een zgn. trage verbinding met de Bedevaartstraat, zo'n pad wordt ook naar het oosten aangelegd. In het zuidwesten wordt een groenzone met wadi voorzien. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het plangebied: het slopen van de gebouwen, de opbraak van de verharding, het rooien van de bomen, het bouwrijp maken van het terrein, bodemingrepen voor aanleg van de wegenis, de groenzone, de wadi en de nutsleidingen, de funderingswerken, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, enz. Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond. Aangezien het dossier een verkavelingsaanvraag betreft, moet rekening gehouden worden met een integrale bodemverstoring over het volledige plangebied, met uitzondering van de te behouden bomenrij in het zuidoosten.

Het plangebied kent een gemiddelde archeologische verwachting, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Verder vooronderzoek kan nuttige kennis bijbrengen over de ontwikkeling van de voormalige landelijke gebieden ten zuiden van Tielt. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren, in uitgesteld traject, na het slopen van de bebouwing.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

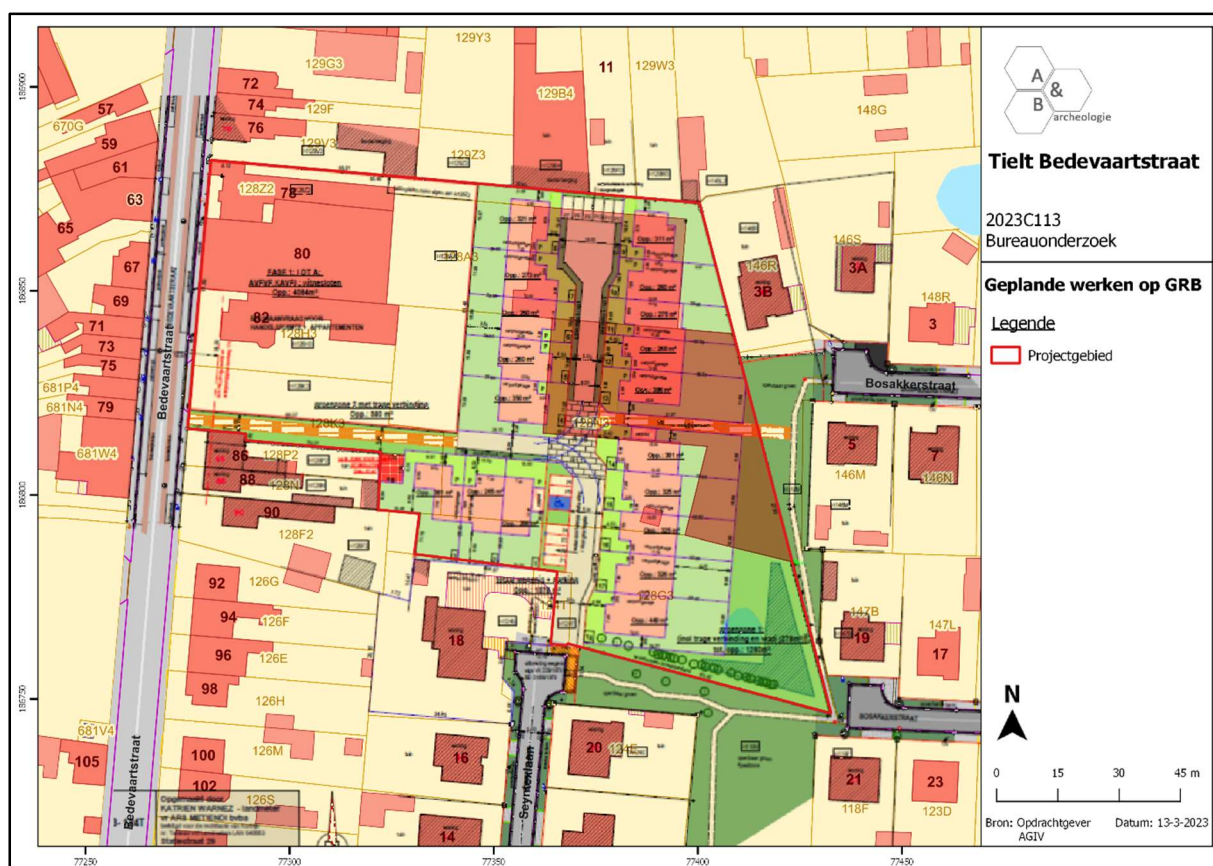
Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Tielt, Bedevaartstraat 78-82

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 77210,51 en Y: 186743,11; X: 77497,23 en Y: 186885,49

Oppervlakte plangebied: 12 818m²

Kadastergegevens: Tielt, afdeling 3, sectie H, percelen 128Z2, 128A3, 128H3, 128K3, 128N3, 128G3, 124T

Het plangebied komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek. Wel wordt het gefaseerd uitgevoerd, in overeenstemming met beide bouwfases.

Figuur 1 Geplande werken geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

3. Vraagstelling

Het doel van het verder vooronderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden/aandachtspunten

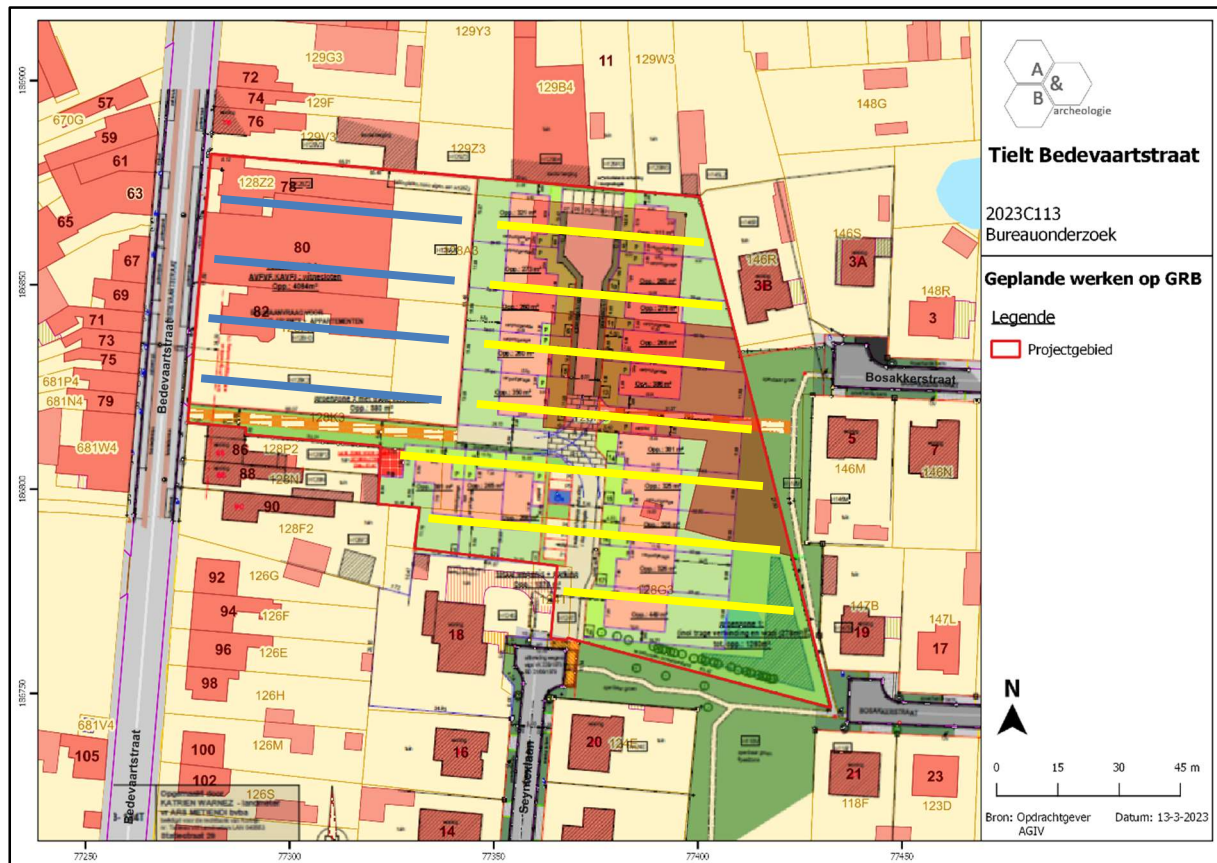
Voorafgaand het verder vooronderzoek dienen de bestaande gebouwen gesloopt worden, de verharding opgebroken en de te verwijderen bomen gerooid. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat ondergrondse structuren zoals funderingen, kelders, losse funderingslagen onder de verharding en het wortelgestel van de bomen blijven zitten in de grond. Op die manier wordt voorkomen dat niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De ondergrondse structuren kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een archeologische site aanwezig is – tijdens of na een eventuele opgraving van het terrein.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en zijn west-oost georiënteerd. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen en om de aan- of afwezigheid van archeologische sporen te controleren. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10% van de onderzoekbare oppervlakte opgelegd door middel van sleuven en 2,5%, door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% onderzocht wordt. Bij fase 1 komt dit neer op 508m² (406m² + 102m²), bij fase 2 op 1094m² (875m² + 219m²).

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan (blauw = fase 1, geel = fase 2), geprojecteerd op de geplande werken en op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 100 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandleemgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.